

Jødedom og homoseksualitet

JØDISK DELTAGELSE TIL
COPENHAGEN PRIDE

Undervisningsmateriale til lærere og undervisere på gymnasiale uddannelser.

Relevante fag: religion og samfundsfag

Udviklet af religionssociologistuderende Kenneth Fremlev
I samarbejde med Dansk Jødisk Museum

Indholdsfortegnelse

1) Introduktion	2
2) Baggrund: homoseksualitet og jødedommen	3
Det Jødiske Samfund i Danmark	3
Chabad	3
Shir Hatzafon	3
3) Begreber	5
LGBT+	5
Minoritet	5
Identitet og gruppering	6
Intersektionalitet	6
4) Case: 'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade'	8
Hvem deltager?	8
Symboler: Regnbue Kippah og Pride Davidsstjerne	8
Hvilke udfordringer har man som LGBT+ jøde?	9
Mål: Mangfoldighed og fest!	10
5) Videre læsning	12

1) Introduktion

Dette undervisningsmateriale er henvendt til lærere på gymnasiale uddannelser, og giver værktøjer og begreber til at introducere eleverne til LGBT+ (*Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, m.m.*) jøder i Danmark. Der vil blive taget udgangspunkt i et casestudie af den jødiske deltagelse til Copenhagen Pride, bl.a. bestående af et interview med Lars Aaron Jozefowicz Varming. Lars Jozefowicz er formand for den progressive jødiske menighed i Danmark, Shir Hatzafon, og er derudover initiativtager til den jødiske deltagelse til Copenhagen Pride.

Centrale begreber der vil blive gennemgået, er *'identitet'*, *'minoritet'*, og *'intersektionalitet'*. Materialet kan eksempelvis bruges i undervisningsforløb om diversitet indenfor jødedommen, minoriteter i minoriteten eller i arbejde med identitet og grupper.

Der vil løbende indgå forslag til refleksionsøvelser til eleverne.

2) Baggrund: homoseksualitet og jødedommen

Hvis man blot ser på den jødiske lovtekst, Torah, kan man nemt forestille sig en konflikt mellem en jødisk- og en homoseksuel identitet, da der står skrevet:

"Du må ikke have samleje med en mand, som man har samleje med en kvinde. Det er en vederstyggelighed."

(3. mosesbog, 18:22)

"Hvis en mand har samleje med en mand, som man har samleje med en kvinde, har de begge to begået en vederstyggelighed. De skal lide døden. De har selv skylden for deres død."

(3. mosesbog, 20:13)

Man skal være opmærksom på, at forskellige oversættelser har forskelligt ordvalg. Der er dog ingen af de dansk-jødiske menigheder, der forholder sig ordret til disse passager. I stedet forstås de i en mere moderne kontekst.

Det Jødiske Samfund i Danmark

Bent Lexner var overrabbiner i det ortodokse 'Det Jødiske Samfund i Danmark' indtil 2014. I 2012 udtalte han i Kristeligt Dagblad at Torahen gør det klart, at homoseksualitet er forkert. Til gengæld understregede han også, at andre bestemmelser gør, at homoseksuelle individer ikke skal holdes uden for fællesskabet. Han udtalte samtidig også, at samkønsægteskaber ikke kan finde sted i synagogen i Krystalgade, hvor Det Jødiske Samfund i Danmark holder til. Det Jødiske Samfund i Danmark er den største jødiske menighed i Danmark, og derfor spænder de enkelte individers religiøse syn sig også bredt.

Chabad

I Danmark har vi en 'Chabad', hvilket er en international ortodoks jødisk gruppe. På deres hjemmeside står der om homoseksualitet, at Torahen forbyder homoseksuelle handlinger. De understreger dog også at had og fordomme, og dermed homofobi, ikke er tilladt. Her ses det altså igen, at homoseksualitet ikke accepteres grundet Torahens skrifter, men had mod homoseksuelle individer er heller ikke tilladt.

Shir Hatzafon

Shir Hatzafon er en lille reformmenighed, som betegner sig selv som 'progressiv jødedom'. På deres hjemmeside fortæller de, at der i progressiv jødisk teologi, ikke er belæg i Torahen for, at homoseksualitet skulle være forkert. De skriver også, at alle seksuelle orienteringer er velkomne hos dem og at de fordømmer homofobi.

Øvelse

Fordel dine elever i mindre grupper og lad dem læse Bent Lexners udtalelse til Kristeligt Dagblad og Shir Hatzafons bekendtgørelse om ligestilling. Herefter skal de finde argumenter i teksterne for opfattelsen og behandlingen af homoseksualitet og homoseksuelle. Hvad er lighederne og forskellene? Hvilken betydning har det, at den ene menighed har det stående på sin officielle hjemmeside og den anden ikke har?

Hvis elevernes sproglige niveau på engelsk er højt nok, kan de også læse Chabads tekst og lave samme øvelse.

Teksterne kan findes her:

- Lexner, Bent; Pless, Flemming: "*Homoseksuelle er med i det jødiske fællesskab*", Kristeligt Dagblad, 3.6.2012
- Shir Hatzafon: "*Ligestilling*", <http://shirhatzafon.dk/ligestilling>
- Shaffer, Bronya: "*Do Homosexuals Fit into the Jewish Community?*", ChabaDenmark, http://www.chabadenmark.com/library/article_cdo/aid/663504/jewish/Do-Homosexuals-Fit-into-the-Jewish-Community.htm

3) Begreber

LGBT+

Akronymet 'LGBT+' står for 'Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender' og bruges som paraplybetegnelse for personer som ikke er heteroseksuelle eller *ciskønnet* (modsat *transkønnet*). Plustegnet betyder at flere uspecificerede identiteter også er inkluderet.

Der findes også udvidede akronymer, som har til hensigt at inkludere flere køns- og seksuelle identiteter, som fx 'LGBTQIA+' der står for 'Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Questioning/Queer, Intersex, Asexual/Aromantic'.

Akronymet er dog konstant i udvikling, som der bliver sat nye ord på flere identiteter.

Forskellige personer og organisationer bruger længere eller kortere akronymer, fx benytter Copenhagen Pride 'LGBTQIA'.

Minoritet

Når de fleste tænker på begrebet '*minoritet*', tænker de på et numerisk mindretal. Mange peger dog på Sydafrikas apartheid og på kvinders undertrykkelse, som eksempler på diskrimination af en numerisk majoritet. Andre har derfor objektive kriterier for en minoritet, som fx religion, etnicitet, seksualitet, at der skal finde diskriminering sted, osv.

I dette materiale vil der blive anvendt en *relationel definition*:

"En minoritet indgår i en asymmetrisk magtrelation til en majoritet."

Magtrelation kan både forstås som 1) hård magt: kontrol, tvang, love og regler, 2) blød magt: magten til at forme og bestemme fælles normer.

Der findes dog ingen alment anerkendt minoritetsdefinition.

Øvelse

Spørg dine elever om deres umiddelbare opfattelse af begrebet "minoritet", og lad dem i første omgang selv udfordre hinanden med modargumenter. Præsenter dem efterfølgende for alternativer. Da der ikke findes nogen universel definition er det ikke vigtigt hvilken definition de selv bekender sig til, men at de reflekterer over de forskellige forståelsesmuligheder.

Identitet og gruppering

Når der sker en gruppering eller kategorisering af et individ eller en gruppe, sker det ud fra to parametre:

1. **Intern definition:** her definerer et individ, eller individer i en gruppe, sig selv. Defineringen kan både være individuel eller kollektiv, men må altid indgå i en social kontekst. Selvdefinering er altså en reaktion på omverden; og som en minoritet vil man enten forsøge at tilpasse sig, eller have en modreaktion på omverden.
2. **Ekstern definition:** her definere en eller flere personer individet eller gruppen, ved at bestemme at de er x, y, z, etc. Det kan enten bekræfte individets eller gruppens interne definition, men det kan også modsige den.

Disse to parametre spejler sig konstant i hinanden i en forhandling af hvem "os" og "dem" er. Minoriteten og majoriteten har hver deres opfattelse af hvem "os"/"dem" er, og hvilken form de tager.

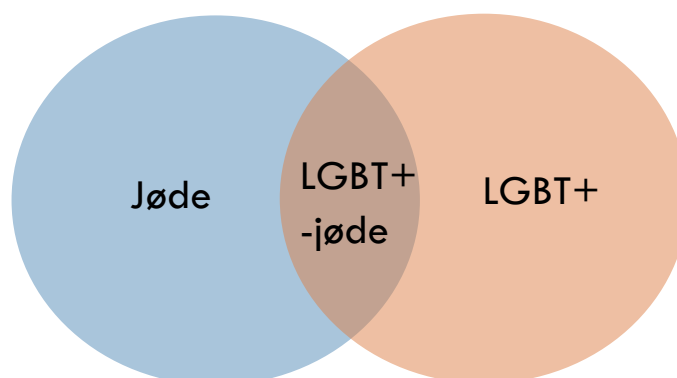
Minoriteten er i højere grad bevidste om deres dobbeltrolle som både et "os" og et "dem", defineret henholdsvis af minoriteten selv og af majoriteten.

Intersektionalitet

Et individs identitet er ikke blot isoleret til en af de grupper de indgår i, men identiteten skabes i stedet i mødet mellem flere grupperinger.

Begrebet *intersektionalitet* har til formål at gøre opmærksom på, at identitet går på tværs af flere sektioner. Dette er illustreret nedenfor:

Identitet er naturligvis endnu mere kompleks end blot to faktorer; køn, etnicitet, job, etc. er alt sammen med til at forme individet.

Intersektionalitet gør sig både gældende for minoriteter og majoriteter; men som førnævnt vil der være en højere bevidsthed om sin minoritets identitet(er).

Dette betyder også at en gruppe aldrig er uniform, men består af komplekse individer, der alle fortolker gruppen forskelligt.

4) Case: 'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade'

Hvem deltager?

Den samlede jødiske deltagelse til Copenhagen Pride går sammen under navnet 'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade'. Deltagelsen bliver arrangeret af en række venner, med Lars Jozefowicz som torvholder; han er også formand for den jødiske reformmenighed Shir Hatzafon. Han beskriver dog sig selv som en uafhængig privat initiativtager i forhold til arrangementen af deltagelsen til Priden.

'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade' har deltaget til Copenhagen Pride siden 2013, hvor de første gang deltog med 15 personer. Sidenhen har deltagelsen vokset sig større, og i 2017 deltog de med 50-100 personer.

Som navnet indikerer, er det ikke kun LGBT+ jøder som deltager, men også jøder uden en LGBT+ identitet, familiemedlemmer, og folk der ønsker at støtte op om LGBT+ jøder; heriblandt ikke-jøder.

Af de jødiske grupper i Danmark deltager Shir Hatzafon, Det Jødiske Samfund i Danmark, og Dansk Zionistforbund. Desuden deltager Israels Ambassade også.

Symboler: Regnbue Kippah og Pride Davidsstjerne

Ved deltagelsen i Copenhagen Pride markerer man sin LGBT+ jødiske tilknytning ved en række symboler og virkemidler:

Lars Jozefowicz: *"Vi spiller israelsk popmusik for fuld udblæsning, og så har vi regnbueflag med store Davidsstjerner på. Så - Du er ikke i tvivl, du kan se det, lige så snart vi kommer rundt om hjørnet, så kan du både se og høre os."*

Mange går også med en regnbuefarvet kippah (*kalot*), som er blevet et vartegn for deltagelsen af 'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade':

Lars Jozefowicz: *"... de [kipphaerne] bliver faktisk lavet af en af vores deltagere... Han har lavet det alle fem år, og det er blevet vores varemærke"*

Her kombineres altså jødiske symboler, som Davidsstjernen og kippaher, med LGBT+ symboler, med regnbuen der kendes fra regnbueflaget.

Hvilke udfordringer har man som LGBT+ jøde?

For at forstå hvilke udfordringer og problematikker der kan være som LGBT+ jøde, må man se på hvilke udfordringer der er både for LGBT+ personer i det jødiske samfund, eller for jøder i LGBT+ miljøet:

Interviewer: "Er der nogle særlige problematikker ved at være specifikt LGBT jøde?"

Lars Jozefowicz: "Jeg tror det kommer an på hvilken baggrund du har inden for jødedommen. Hvis du kommer fra en ultraortodoks familie kan det godt give problemer – det kan det også i en ikke-ortodoks familie, som alle andre steder – men jeg tror ikke sådan specifikt... Jeg tror fordi at man er et lille samfund, at man er mere sårbar; altså følelsesmæssigt mere sårbar, ik'?. Men ikke nødvendigvis mere sårbar i samfundet, men man føler sig mere sårbar"

Interviewer: "Vil du så sige der er nogle problematikker i forhold til det at være LGBT jøde i forhold til det øvrige LGBT samfund eller miljø?"

Lars Jozefowicz: "Jeg har ikke oplevet det. Men ude i den store verden siger de, at det er der. At der er den meget anti-zionistiske, anti-israelske bevægelse, også iblandt LGBT folk, som går udover jøder. Jeg har ikke oplevet det her, men det er jo kun min egen erfaring jeg taler om."

Der er altså visse udfordringer for LGBT+ jøder både indenfor det jødiske samfund og LGBT+ miljøet. Dog er førstnævnte på et lokalt plan, mens sidstnævnte er på et internationalt plan. Lars Jozefowicz understregede dog flere gange, at han kun kunne tale ud fra sine personlige oplevelser. Andre svar kan måske forventes af andre LGBT+ jøder.

Mål: Mangfoldighed og fest!

Deltagelsen af 'Jøder, Familie og Supporter til KBH Pride Parade' sker på baggrund af et ønske om både at udfordre forskellige samfundssyn på LGBT+ jøder, men samtidig også at have en fest. Dette er i god overensstemmelse med Copenhagen Prides vision om at udfordre samfundets normer via den festlige parade:

Lars Jozefowicz: "Der bliver skrevet meget om jøder i medierne. Man har meget fokus på os som gruppe... Der bliver skrevet meget; der bliver skrevet meget godt; der bliver skrevet meget negativt – og så synes jeg at der er et behov for at vise både os selv, inden for det jødiske samfund, at vi er mangfoldige og at vi acceptere hinanden, og vi har også brug for at vise den verden vi også lever i, at... vi er ligeså mangfoldige og sammensatte som alle andre befolkningsgrupper..."

Vi vil vise mangfoldigheden inden for det jødiske samfund, og vi vil vise hvem vi er, og at vi godt kan stille os frem og være dem vi er i vores samfund, og også i det større samfund vi lever i. Og så handler det om at have en fest! Ik', altså, det skal jeg da ikke lægge skjul på, at det var festen der udløste det, ik'."

Der har altså været behov for at samle sig både om sin intersektionalitet som LGBT+ jøde, men også alliere sig med de to separerede grupper.

Der findes ingen egentlig forening der henvender sig til LGBT+ jøder. Nogle LGBT+ jøder benytter dog foreningen *Sabaah*, der henvender sig til LGBT+ etniske minoriteter.

Ved opstarten af den jødiske deltagelse til Copenhagen Pride, havde Lars Jozefowicz allerede gjort sig tanker om hvordan det ville blive modtaget af det øvrige jødiske samfund, men blev positivt overrasket over den opbakning der var:

Lars Jozefowicz: "Alle mennesker er bygget op omkring fordomme. Vi er alle sammen fordomsfulde overfor et eller andet, og i små samfund er man jo også fordomsfulde overfor hinanden, og det omgivende samfund. Og jeg havde en forventning om at det ville være svært at trænge igennem de jødiske samfund ved det her arrangement - og da må jeg sige det var det ikke: der er meget mere

åbenhed, meget mere tolerance, meget mere imødekommenhed i vores samfund end det jeg egentlig havde forventet.”

Øvelse: del eleverne ind i mindre grupper. De skal se klippet ”*Jødisk deltagelse i Gay Pride København 2016*” fra ’Jødisk Informationscenter’, der bl.a. består af et interview med Lars Jozefowicz. Herefter skal de besvare spørgsmålene nedenfor. Gennemgå deres svar i plenum, og vær opmærksom på at få koblet fagtermerne til besvarelserne.

Spørgsmål:

1. Hvad er formålet med den jødiske deltagelse i Priden ifølge interviewpersonerne?
2. Hvilke minoritetsidentiteter er på spil? Hvordan kan de betegnes som minoritetsidentiteter ud fra en relationel minoritetsdefinition?
3. Hvordan omtaler interviewpersonerne sig selv som gruppe eller grupper? Hvem er ”os” og ”dem”?
4. Hvilken målgruppe vil man gerne nå ud til, og gøre opmærksom på eksistensen af LGBT+ jøder?
5. Hvilke symboler er på spil (både jødiske og LGBT+)? Hvordan forenes og bruges de?
6. Videoen er fra Jødisk Informationscenter. Hvorfor vil de sætte fokus denne del af jødedommen?

Klippet kan findes her:

- Jødisk Informationscenter: ”*Tag med jøderne til Copenhagen Pride*”,
<http://www.joediskinfo.dk/fortaellinger/film/tag-med-joderne-til-copenhagen-pride>

God fornøjelse!

5) Videre læsning

Her finder du litteratur og materiale du kun bruge til at tilegne dig endnu mere viden.

Øvelsesmaterialet er også inkluderet og anbefales også til underviseren selvom du vælger ikke at benytte det til dine elever:

Jødisk deltagelse til Copenhagen Pride:

- **Øvelse:** Jødisk Informationscenter: ” Tag med jøderne til Copenhagen Pride”, <http://www.joediskinfo.dk/fortaellinger/film/tag-med-joderne-til-copenhagen-pride>
Videoklip om den jødiske deltagelse til Copenhagen Pride udgivet af Jødisk Informationscenter. Klippet indeholder en række interview, og giver et levende indblik i deltagelsen. Benyttes som kilde.
- Katz, Miriam: ”Pride, politik og jødisk mangfoldighed”, Goldberg, 13.8.2017, <http://www.goldberg.nu/nyheder/kultur/pride-politik-og-jodisk-mangfoldighed>
Artikel om jødisk deltagelse og problemer til Copenhagen- og Malmø Pride. Artiklen er udgivet af magasinet Goldberg, som henvender sig til jødiske læsere. Vær opmærksom på artiklens normative fremstilling. Benyttes som kilde.

Homoseksualitet i jødedommen:

- **Øvelse:** Lexner, Bent; Pless, Flemming: ”Homoseksuelle er med i det jødiske fællesskab”, Kristeligt Dagblad, 3.6.2012
Artikel om homoseksualitet fra et dansk, ortodoks, jødisk synspunkt.
- Lexner, David: ”Homoseksualitet er ikke en moralsk synd”, Kristeligt Dagblad, 24.2.2012
Supplerende artikel om homoseksualitet fra et dansk, ortodoks, jødisk synspunkt.
- **Øvelse:** Shaffer, Bronya: ”Do Homosexuals Fit into the Jewish Community?”, ChabaDenmark, http://www.chabadenmark.com/library/article_cdo/aid/663504/jewish/Do-

[Homosexuals-Fit-into-the-Jewish-Community.htm](#)

Artikel om homoseksualitet fra et internationalt, ortodoks, jødisk synspunkt.

- **Øvelse:** Shir Hatzafon: "Ligestilling", <http://shirhatzafon.dk/ligestilling>

Artikel om homoseksualitet fra et dansk, reform og progressivt, jødisk synspunkt.

Copenhagen Pride:

- Copenhagen Pride: "Mission og Vision",
<http://copenhagenpride.dk/#!/da/page/mission>

Copenhagen Prides erklæring om deres formål og mål.

Begreber og teori:

- Krag, Helen: "Mangfoldighed, magt og minoriteter", Samfundslitteratur, 2007
Prisvindende lærebog om minoriteter. Bogen beskæftiger sig ikke med specifikke minoriteter, men giver teorier og redskaber til at arbejde med minoriteter generelt. Særligt kapitlet "Minoriteter: Definitioner og kategorier" er relevant, men hele bogen kan anbefales.
- LGBT Danmark: "LGBT ordbog", <http://lgbt.dk/viden-og-materialer/lgbt-ordbog/>
Ordbog der kan hjælpe med ord og begreber inden for LGBT+ paraplyen. Her kan du bl.a. få svar på hvad "ciskønnet", "interkønnet", "aromantisk", osv. betyder.